

UN CONCILI PROVINCIAL DE TARRAGONA DESCONEGUT, PER MN. SANÇ CAPDEVILA, PREV., DIRECTOR DE L'ARXIU ARXIDIOCESÀ DE TARRAGONA

No ens consta la participació directa de Tarragona en el Concili de Nicea, però sí que tenim documents certíssims de la seva dignitat i influència jeràrquica en aquell segle IV tan important en l'Església catòlica. Era, doncs, natural que el nostre ARXIU HISTÒRIC ARXIDIOCESÀ portés la seva col·laboració al volum que ANALECTA SACRA TARRACONENSIA dedica a commemorar aquell fet transcendent, traient dels seus tresors quelcom referent als nostres gloriosos concilis, fills tots, en certa manera, d'aquell primer concili ecumènic.

El dia primer de maig de 1261 es va reunir a Tarragona un concili provincial extraordinari del qual els historiadors, si no en desconeixen l'existència, n'han descuidat la memòria. Ens referim a la reunió eclesiàstica, instada pel papa Alexandre IV, per tal que els prelats tarragonins, com els pares provincials d'altres assemblees idènticament convocades *ubique terrarum* (1), deliberessin, en substitució d'un concili ecumènic, sobre els remeis que calia adoptar per a prevenir el perill mongolo-tartàric que tornava amenaçar, d'una manera imminent, l'Europa central. Les actes de l'ignorat concili han reaparegut suara, al nostre ARXIU HISTÒRIC ARXIDIOCESÀ, registrades dins un cartoral del s. XIII, que conté una multitud de cartes referents al pontificat de l'arquebisbe Benet de Rocabertí (1252-1268) (2).

És possible que el referit cartoral, a conseqüència d'alguna revolta (3), hagués romàs ocult algunes centúries dintre les pregoneses d'un amagatall; així

(1) Vegeu: Labbei-Cossartius. *Sacrosancta Concilia* (Venècia, 1731), Vol. XIV, p. 307.

(2) El referit cartoral va unit amb altre registre de documents referents al patrimoni de la mitra, formant els dos junts un còdex de 187 fulls de pergamí, relligat amb tapes de fusta, revestides de pell de color negrosa, la qual està decorada amb motius geomètrics. El primer dels esmentats cartorals consta de 91 fulls, de 332 × 230 mm. (la caixa de lletra en mesura 225 × 170), numerats amb xifres romanes; la documentació dels quals referent al nostre concili n'ocupa els XXXIX — XLVIII. Els epigrames i lletres inicials de cada document són colorades de vermelló i els distints caràcters de lletra revelen la varietat d'escrivans.

(3) Durant els plets entre el patriarca Pere de Clasquerí i el rei Pere III, sobre la jurisdicció de la ciutat i camp de Tarragona, el castell de l'arquebisbe fou saquejat, i vers l'any 1375 els revoltosos calaren foc a l'arxiu arxiepiscopal.— Blanc, *Arxiepiscopologi de Tarragona*, cap. 34.

ens ho fa creure, per una banda, el fet de no trobar-se inventariat en els catàlegs vells de l'arxiu arxiepiscopal (4) i, per altra part, la documentació que roman inèdita en ell després de les múltiples i escrupoloses investigacions fetes als nostres arxius pels diligents recercadors dels segles XVI-XIX; i encara sembla confirmar-ho el trist concepte que els nostres arxiepiscopologistes demostren tenir de l'arquebisbe Benet de Rocabertí (5), concepte per cert ben distint del que revela aquella inèdita documentació dotzencentista. Aquesta circumstància, doncs, podria ésser una explicació ben racional de l'oblit en què ha caigut el concili de referència. Demés, com que aquella venerable assemblea de prelats dotzencentistes es va concretar exclusivament a l'objecte determinat per la Santa Seu, les seves determinacions no interessaven permanentment a la legislació particular de la província eclesiàstica tarragonina i, per consegüent, no foren inserides al cos de les constitucions provincials, quan foren col·leccionades pel patriarca Joan d'Aragó (1327-1334), ni quan varen ésser, més tard, estampades pel cardenal d'Auria (1557), Antoni Agustí (1580), Joan Terés (1593) i pel vicari general de Costa i Borràs, en 1866. I finalment, per causes que ignorem, tampoc no és esmentat el nostre concili en les històries i col·leccions generals fetes a base de l'arxiu del Vaticà, on foren registrades pel vice-canceller de la cúria romana les actes tarragonines, trameses allà oportunament per delegats especials de l'assemblea, segons consta en el mateix procés del concili (6).

Es tracta, doncs, d'un concili inèdit el qual, de més a més, té la importància de revelar a la història universal el concurs de la nostra província eclesiàstica en la mancomunitat d'esforços que la Santa Seu arbitrà, l'any 1260-1261, per a esquivar el perill imminent d'una hecatombe europea.

* * *

Feia molt de temps que l'Europa central era somoguda per múltiples guerres i contínues revoltes interiors; les croades per a la reconquesta de la Terra Santa, les lluites entre l'Imperi i el Papat i les discòrdies entre Güelfs i Gibel·lins la convertiren sovint en escenari de cruentíssimes tragèdies; però la trista sort d'aquelles nacions transalpines s'agreuja d'una manera esfereïdora en dar-se compte que anaven a ésser envaïdes per unes hordes asiàtiques de raça mongò-

(4) Els dos únics catàlegs generals que es conserven a l'arxiu foren ordenats l'un en 1675, codificant els catàlegs parcials fets durant el pontificat de Joan Terés (1587-1603) i completats durant el de Joan de Moncada (1612-1622); i l'altre, l'any 1787, per Fr. Josep Ceferí Martí, monjo, del reial monestir de St. Jeroni de la Vall d'Hebron i natural de Tarragona.

(5) El concepte del qual es fa ressò el P. Villanueva és el següent: "De este arzobispo, dice Blanch (el més excellent dels arxiepiscopologistes tarragonins), no se hallan sino pleitos, cuestiones e inquietudes que echaron a perder la iglesia y la metieron en gran confusión". — *Viaje Literar.* Vol. XIX, p. 186.

(6) Vegeu el text del final.

lica, conegudes generalment amb el nom infernal de tàrtars i famoses per la seva extraordinària crueltat. Aquells selvàtics exèrcits, procedents de la Tartària i d'entre les erràtiques tribus que corrien per les pregoneses d'Altai, acoblats un dia per l'intrèpid Gengis-Kan I i abordats fanàticament (7), pel mateix cabdill, a la conquesta del món, després d'arrabassar extensos territoris i ciutats populoses de l'Àsia, engruixiren les seves files amb els elements bèl·lics de les poblacions engrunades i assaltaren les fronteres de la Rússia, la Polònia i l'Hongria, amenaçant avançar vers les nacions occidentals amb la bàrbara pretensió de sepultar reis i vassalls, imperis i papats, cristians i sarrains sota una tràgica devastació general (8). La remor devastadora d'aquella terrible allau tartàrica escampava un baf de pànic general; àdhuc aquells belligerants de partits cristians contraris, que s'havien tirat en cara mútuament la culpa d'aquella estrangera agressió (9), es mancomunaren patriòticament contra la monstruositat del perill comú. Bela, rei d'Hongria, acudia a la Santa Seu suplicant-li auxili, el mateix emperador Frederic II demanava adjutori a les nacions cristianes (10), Sant Lluís rei de França es preparava a la lluita fins al martiri (11), els Papes reunien concilis i ordenaven croades (12), el neguit era universal, la basarda màxima (13), i l'es-

(7) Gengis-Kan I es vantava que Déu del Cel li havia cedit l'imperi de la terra i en conseqüència es manifestava obligat a dominar les nacions. (Cèsar Cantú, *Histor. Universal* (París, 1873, IV, p. 140. — Cf. en la butlla del P. Alexandre IV. Vegeu el text final).

(8) El P. Alexandre IV escrivia als prelats tarragonins que els tàrtars "...hostilem attemptent additum in Europam ubi fortia cristianitatis capita conterere cogitant et Regum tronis eversis, sedibusque potentium, sibi totius orbis ascribere monarchatum". Vegeu el text al final. — I el trobador Guillem de Montagnagol es planyia que, si Déu no hi posava remei, els tàrtars mesurarien els clergues i seglars amb la mateixa mesura:

"Mas er venon sai debes Orien
Li Tartari, si Deus non o defen,
Que'ls faran tots estar d'una mesura".

Raynouard, *Choix de pœsies des trouvadours*. Vol IV, p. 333.

(9) A. Raimbaud, *L'Empereur Frédéric II, Revue de deux-mondes* (1887). Volum LXXXII, p. 426. — Cf. La veu popular també culpava l'emperador Frederic d'haver cridat els tàrtars per tal de destruir el Papat.

"E fu par le monde retrait
Que l'Empereres pour son trait
Frederis, les ot fait venir
Pour crestienté ahuonir".

Felippe Mouskes. Ed. Reiffenberg, v. 30967-30970. — Vegeu Tourtulon, *D. Jaime I el Conquistador* (València, 1874). Vol. II, p. 309, nota.

(10) Tourtulon, *lloc citat*.

(11) Els historiadors francesos i els biògrafs de Sant Lluís refereixen que el sant Rei, responent a una pregunta de la seva augusta mare, va dir: "Si vénen els tàrtars o els engegarem al Tàrtar o ens enviaran al Cel".

(12) Bull. Rom. Ed. Taurin. (1858). Vol. III, p. 510. — Raynaldi, *Annales eccles.* ad an. 1259, n. 31; 1260, n. 35.

(13) Cèsar Cantú copia l'exagerada relació de Biault: "toutes les gens de Orient en eurent si grant paour et si grant hite, que le seul nom des Tartres et la hideur de les oyr nommer par les omes et les chasteaulx, faisoit les dames enchainées aborti de peur et de hite". — *Història Univers.* (París, 1873). Vol. IV, p. 158, nota.

fereiment del poble, segons A. Riambaud, era comparable amb la paorosa angoixa de la vigília de la fi del món (14).

De les confuses i exagerades narracions que ens transmeten els historiadors sembla deduir-se que la imminència del perill tartàric ja venia amenaçant intermitentment l'Europa central des d'alguns anys. Després de la batalla del Kalka (1224), on les tribus polovetzes foren esmicolades i la cavalleria russa engegada al lluny del camp, la sort de les nacions occidentals hauria esdevingut ben perillosa si les tropes de Gengis-Kan no haguessin abandonat la Rússia per a dirigir-se a la conquesta de la Xina. Més tard, sota l'imperi d'Oktai, fill de Gengis-Kan, es reproduí el perill després de la sagnant lluita del Sita (1238), on fou decapitat el gran Jordi II, príncep de Susdàlia, quan les innombrables hosts de Bati, cabdill dels tàrtars, passaren a devastar la Volínia i la Galitzia, avençant vers les regions de més ençà. Aquesta vegada el perill asiàtic fou bona cosa més alarmant i persistent; basta recordar les ambaixades del rei d'Hongria al papa Gregori IX en demanda de socors i les cartes que Frederic II, l'any 1241, escrivia als prínceps cristians demanant-los protecció contra els infidels invasors (15); i la persistència del perill es manifesta palesament pel fet que, quatre anys més tard, el papa Innocenci IV, en convocar els prelats anglesos per al concili de Lió (30 de gener de 1245), els assabentava com un dels objectes principals de l'ecumènica assemblea era: "ut ipsa ecclesia per fidelium salubre consilium et auxilium, fructuosum... afflicto Romano Imperio propere valeat subvenire ac invenire remedium contra Tartaros" (16). Els tàrtars, aleshores, ja havien conquerit la Polònia i l'Hongria, on executaren les crueldats de consuetud i encara manifestaven l'ànim de seguir avançant vers l'Europa central per a fer-la també víctima de la seva criminal audàcia. Per això el referit Concili manà que es fortifiquessin amb murs i vallades les fronteres, per tal de barrar-los el pas o entretenir-los fins a donar temps de cercar forces auxiliars que poguessin refrenar la invasió (17). Sortosament, però, Kuiuk, el saquejador de l'Hongria, es

(14) Leclercq transcriu la següent relació de la invasió tartàrica: "Tout un monde barbare, dont les Auguste et les Trajan avaient à peine deviné l'existence, par delà le monde german et le monde scythique, qui étaient pour Tacite la fin del Univers connu, s'ébranle tout à coup. Des rivages de l'Océan chinois aux rivages classiques de la mer Noire, se sont avancées les hordes sans nombre des Tartars-Mongols. Sur leurs pas, des empires, dont l'Allemagne et l'Italie n'auraient été que des provinces, ont été mis en poussière, et des régions plus peuplées que l'Europe entière ont été réduites en déserts. Jusqu'à présent rien n'a pu arrêter cette marée d'hommes. Elle a traversé toute la largeur des pays slaves, dispersant comme des feuilles mortes la chevalerie russe; ...Une angoisse immense s'empare de l'Europe comme à la veille de la fin du monde. Partout on sonne les cloches, on prie, on ajoute aux litanies cette formule: "Seigneur, délivrez-nous des Tartares". — Heffele, *Histoire des Conciles* (Paris, 1914), Vol. VI, p. 6.

(15) Mateu Paris publica la carta de l'Emperador en la *Grande Chronique* ad an. 1241.

(16) Bull. Rom. Ed. Taurin. (1858). Vol. III, p. 510.

(17) La resolució del concili ecumènic diu: "Christianae religionis cultum longius latiusque per orbem diffundi super omnia cupientes, inestimabilis doloris telo transffodimur, si quando aliqui sic nostro in hac parte obviant desiderio, affectu contrario et effectu, quod ipsum cultum delere penitus de terrae superficie omni studio totaque potentia moliantur.

retirà d'Europa, l'any 1246, forçat per la fretura d'anar a Karakorum a vindicar la corona imperial que li disputava Skiramun i fer-se proclamar gran Kan dels mongols (24 d'agost de 1246). Sota el regnat d'aquest emperador i als primers temps de l'imperi del seu successor, Mangú, sembla que s'allunyà d'Europa el perill de la temuda invasió; i àdhuc el Papa i el rei de França, Sant Lluís, estigueren esperançats de convertir aquelles hordes indòmites al cristianisme i de fer-les uns poderosos aliats dels cristians contra els sarrains. Amb aqueixa confiança un i altre organitzaren ambaixades i missions (18) per tal de brindar-los l'amistat i l'evangelització; fins es dóna com a certa una aliança entre ells i el rei d'Armènia i els resultats foren aparentment tan satisfactoris en el principi (19) que els cristians d'Orient arribaren a esperar com a llibertadors els mongols, als quals creien ja convertits al cristianisme, segons els rumors corrents per aquells indrets (20). La suposada conversió tartàrica, però, no donà els fruits que n'eren esperats i arran de les bàrbares extralimitacions dels asiàtics, el fantasma fatídic

Sane Tartarorum gens impia, Christianum populum subjugare sibi, vel potius perimere, appetens, collectis jamdudum suarum viribus nationum, Poloniam, Rusciam, Hungariam aliasque Christianorum regiones, ingressa, sic in eas depopulatrix insaevit, ut gladio ejus nec aetati parente nec sexui, sed in omnes indifferenter crudelitate horribili debachante, inaudito ipsas exterminio devastarit, ac aliorum regna continuato progressu, illa sibi, eodem in vagina otuari gladio nesciente, incessabili persecutione substernit; ut subsequenter in robore fortiores exercitus Christianos invadens, suam plenius in ipso possit saevitiam exercere, sicque orbato, quod absit, fidelibus orbe, fides exorbitet, dum sublato sibi genuerit ipsius gentis feritate cultores. Ne igitur tam detestanda gentis ejusdem intentio proficere valeat, sed deficiat auctore Deo potius, et contrario concludatur eventu: ab universis Christicolis attenda est consideratione pensandum, et procurandum studio diligenti, ut sic illius impediatur processus, quod nequeat adipos ulterius quantumcumque potenti armato brachio pertransire. Ideoque, sacro suadente concilio, universitatem vestram monemus, rogamus et hortamur, attente mandantes, quatenus viam et aditus, unde in terram nostram gens ipsa posset ingredi, solertissime perscrutantes, illos fossatis vel muris seu aliis aedificiis aut artificijs, prout expedire videritis, taliter praemunire curetis, quod ejusdem gentis ad vos ingressus patere de facile nequeat. Sed prius apostolicae sedi suae denunciari possit adventus; ut, ea vobis fidelium destinante succursum, contra conatus et insultus gentis ipsius tuti esse, adjutore Domino, valeatis. Nos enim in tam necessariis et utilibus expensis, quas ob id feceritis, contribuemus magnifice, ac ab omnibus Christianorum regionibus, cum per hoc occurratur communibus periculis, proportionaliter contribui faciemus, et nihilominus super his alijs Christi fidelibus, per quorum partes habere posset aditum gens praedicta, litteras praesentibus similes destinamus".—Labbei, *Sacrosancta Concilia* (Venècia, 1731), p. 59.

(18) Wading, *Annales FFr. Minorum* ad an. 1245. *Relations des voyages de G. de Rubruk* publiés par Fr. Michel et Th. Wricht (Paris, 1839).

(19) Assémani creu que Kuiuk i altres cabdills tàrtars varen fer-se cristians l'any 1246. (*Biblioteca orientalis*. Vol IV, p. 101). Altres autors diuen que Mangú també es convertí al cristianisme a instàncies del rei d'Armènia, i s'aliaren els dos sobirans per a exterminar els musulmans de la Terra Santa. Ayton assevera que l'esposa de Hulon o Hulagú era cristiana. "Haolono quidem erat Uxor nomine Doucoscaron, et fuit de progenie illorum regum, qui venerunt ab Oriente visa stella nativitatís Domini et ista Domina devotíssima cristiana in perpetuum licentiam diruendi templa Sarracenorum petierat, et inhibendi ne solemnitas fieret in nomine mahometi; et fecit Sarracenorum templa funditus devastari, et in tanta servitute posuit Sarracenos quod non erant ausi ulterius apparere". Vegeu Raynaldi et Zaderchii, *Annales Eccles. Baronii*, ad an. 1258, n. 42. I el referit Raynaldi (*Illoc citat* ad an. 1260, n. 29) transcriu una lletra papal adreçada al príncep tàrtar, la qual ve a confirmar l'optimisme d'aquells cristians.

(20) Tourtulon, *D. Jaime I el Conquistador* (València, 1874). Vol. II, p. 310.

dels tàrtars va emboirar novament, amb el seu baf pestilent, la pau i la tranquil·litat de les nacions cristianes. El temor dels cristians, en aquesta ocasió, era ben justificat, car els exèrcits encarregats pel gran Kan de complir el suposat pla d'aliança amb els cristians, en tenir subjectat el persa Rokmedí (1256), es dirigiren vers Bagdad, la qual ciutat conqueriren violentment el 10 de febrer de 1258, i captivaren el califa Mostazem; seguidament foren preses també les ciutats de Damasc, Alepo i altres poblacions d'aquella rodalia, i assassinaren llurs ciutadans. Llavors encara els indomables bàrbars, embriacs de sang, trencant tota mena de pactes, envaïren les poblacions cristianes de l'Armènia, Antioquia i Trípoli, i envermelliren cruelment de martiris cristians aquelles vastes regions que havien d'estimar com amigues i defensar com aliades (21). Per altra banda, segons una carta papal adreçada al rei d'Hongria (22), els asiàtics havien proposat al sobirà hongarès Bela un enllaç matrimonial entre un príncep o una princesa tàrtara amb una filla o fill del rei Bela, per tal que, unides les dues famílies sobiranes, els infidels, amb la cooperació de l'exèrcit hongarès, poguessin subjugar més fàcilment les nacions cristianes, la qual cooperació, en cas d'avinença, valdria al rei cristià una cinquena part dels béns conquerits, i, cas que aquest rebutgés la proposta, l'amenaçaven amb una cruelíssima guerra. El rei d'Hongria, obeint els paternals consells de la Santa Seu, va refusar generosament les pretensions i amenaces del tàrtar; i, l'any següent, un furiós eixam d'aquells terribles devastadors envaí la Polònia i l'Hongria. El papa Alexandre IV, assabentat d'aquella salvatge felonía feta a l'Armènia i d'aquesta tràgica irrupció al territori hongarès, considerant la imminència del perill que amenaçava les altres nacions cristianes, dirigí cartes als prínceps dels regnes i als prelats de l'Església, ponderant-los la trista situació d'Europa i de la cristiandat, instant ensems als metropolitans que reunissin concilis en sengles províncies eclesiàstiques per tal de cercar el consell i remei més oportú en aquelles difícils circumstàncies, puix que creia impossible la reunió del concili ecumènic projectat per a la quinzena després de Pasqua de 1261.

Aquests sembla que foren els antecedents i les causes que motivaren els concilis provincials *pro negotio tartarorum* celebrats, segons l'expressió de Labbei,

(21) Vegeu la carta d'Alexandre IV que transcrivim al final.— Cf. *Nang. in gesta S. Ludovici*. — Reynaldi, però, atribueix les crueltats d'Armènia als sarrains: "Caeterum quod de Antiochia et Armenia ait auctor (Nangius), non de bello iis illato intelligendum est, sed Aytonum regem Armeniae una cum genero principe Antiochiae, dum Occidentales mutuis discordiis impliciti justa non ferebant auxilia, se Tartarici imperii vectigales sponte constituisse, ut eorum armis a Sarracenorum tyrannide vindicaretur, ut ex Aytono scriptore accuratissime vidimus; unde Sarraceni postea ob concitatos in se Tartaros efferrati, primum in Armeniam et Antiochiam, Guiboga jam victo, iras effuderunt". (*Lloc citat.* ad an. 1260, n. 35). Altres autors creuen que la irrupció a l'Armènia fou feta per un altre eixam de tàrtars quan Hulogú, després de la mort del seu germà, va retirar-se per tal d'anar a pos-sessionar-se de l'Imperi.

(22) La lletra pontificia és publicada per Reynaldi, *Annales Eccles. Boronii* ad an. 1259, n. 33.

ubique terrarum (23). Ignorem el nombre dels concilis reunits per a l'objecte de referència, però consta que se'n celebraren a Itàlia, França, Alemanya i Anglaterra. De la península ibèrica, fins ara, no es coneixia cap assemblea eclesiàstica que s'hagués ocupat d'aquesta qüestió. El memorial del de Tarragona, suara trobat, emplena, doncs, aquesta llacuna històrica; i l'emplena amb el notable escriure d'interès que li donen la integritat de les actes i la relació completa del procés en la celebració de l'ignorat concili.

Els Concilis celebrats a Europa "pro negotio tartarorum"

Els historiadors enclouen entre aquestes assemblees la reunió de prelats i cavallers convocada per Sant Lluís, rei de França, el diumenge de Passió de 1260, en la qual els reunits, informats per una lletra papal del progrés dels tàrtars a l'Armènia, Síria i Palestina i també del perill en què es trobava la ciutat de Sant Joan d'Acra, ordenaren pregàries i processons de penitència, prohibiren el luxe, els torneigs i tota mena de jocs, recomanant que tothom aprengué el maneig de les armes (24). A part d'aqueixa reunió, l'arquebisbe de Burdeus, als 10 d'abril d'aquell mateix any, va reunir un concili provincial per a tractar de la mateixa qüestió tartàrica i, una vegada estudiats els punts del qüestionari papal, assabentaren a la Santa Seu: 1.^r, que els prelats d'aquella província s'havien posat d'acord amb el rei sobre la concentració de les forces franceses; 2.ⁿ, que en atenció a la càrrega excessiva que pesava sobre l'Església, s'havia prescrit una contribució general; 3.^r, que els prelats havien ordenat pregàries públiques i processons, prohibint els jocs i torneigs, per tal d'aplacar amb penitències la justícia del Cel; 4.^t, que també havien fixat el preu màxim dels cavalls de guerra i dels de tragi; 5.e, finalment, que, obeint el precepte apostòlic, havien acordat enviar ambaixadors a Roma per tal d'adoptar, en concili general de plenipotençiaris, les mesures necessàries per a repel·lir els tàrtars (25).

A Itàlia sembla que l'arquebisbe de Ràvena, Felip Fontana, va convocar, al març de 1261, un concili semblant en el qual es va tractar d'arbitrar l'argent necessari per a resistir els sobredits asiàtics (26).

D'Anglaterra consta que es reuniren a Londres pel mateix objecte els prelats de la província de Cantorbery (16 de maig 1261) i els provincials de York (23 del mateix mes), els quals, atenent les ordres apostòliques trameses pel Legat pontifici, Walter Reigate, decidiren d'ordenar pregàries, processons i dejunis per

(23) *Sacrosancta Concilia*. Edic. Venècia (1731). Vol. XIV, p. 304.

(24) Charles Joseph Hefele, *Histoire des Conciles* (Paris, 1914). Vol. VI, p. 95.

(25) *Id.*, *id.* — Mansi publica les deliberacions textuals d'aqueix concili. *Collectio amplissima* (Paris, 1903). Vol. XXIII, col. 1047-1050.

(26) *Id.*, *id.*, p. 97. Labbei data aquest concili en 1259, però una discreta nota de Gabriel Cossat fa veure l'error. *Sacrosancta Concilia* (Venècia, 1731). Vol. XIV, p. 237.

tal de reparar les ofenses fetes a la Divina Majestat i, obeint el manament de la Santa Seu, determinaren enviar a Roma plenipotenciaris per a decidir, en el concili general supletori, el que calia fer per a eixir-se del perill tartàric (27).

A Alemanya la mateixa qüestió va motivar els concilis de Magúncia, celebrat al maig de 1261, sota la presidència de l'arquebisbe Werner, i el de Magdeburg, sota la del metropolità Rupert. En el primer s'ordenà als predicadors que en llurs sermons parlessin dels tàrtars invasors, exhortant el poble a preparar una ferma resistència i a implorar la protecció del Cel; per això es disposà que els celebrants en la missa, després del cànon, agenollats juntament amb la clerecia assistent, diguessin el psalm LXXVIII: *Deus venerunt gentes* amb el *Pater noster* i la collecta *Deus a quo sancta desideria*; i, en les parròquies, que s'invités en llengua vulgar el poble a fer penitència i ensems que es toquessin les campanes per tal que els absents fossin també convidats a la pregària; encara manà el referit sinode que cada mes es fes una processó a la qual haurien d'assistir tots els clergues. El concili de Magdeburg, reunit la dominica de *Jubilate* (8 de maig de 1261), va pendre unes determinacions semblants; això és: que els superiors eclesiàstics exhortessin els feligresos a no mantenir les mútues discòrdies i enemistats i que procuressin cercar la benedicció del Cel amb dejunis, pregàries i penitències; *item*, que s'ordenessin processons de lletanies, sobretot una de general cada mes, amb el corresponent dia de dejuni, a la qual havien de pendre part els religiosos; *item*, que en totes les esglésies i parròquies els celebrants, durant la missa, entre l'*Agnus Dei* i el *Communio*, cantessin el psalm *Deus venerunt gentes* amb l'antífona *Da pacem*, el *Kyrie eleyson*, el *Pater* i el verset *Fiat pax in virtute tua*, després de les quals pregàries, el mateix celebrant havia de recitar, agenollat i al so de les campanes, la collecta *Deus a quo*, concedint deu dies d'indulgència a tothom qui en oir la campana resés el *Parenostre* (28).

La butlla apostòlica instant el concili de Tarragona.

Va dirigida a l'arquebisbe, bisbes, abats, priors, degans, pavordes, ardiaques i prelats tots i també als capítols i convents de qualsevol ordre de la província tarragonina. El text de la butlla segurament és el mateix que el de les adreçades als prelats de les altres nacions (29): en primer lloc pondera les greus remors que corrien sobre el perill d'una nova invasió tàrtara, referint els estralls

(27) Hefele, *id.*, *id.*

(28) Hefele, *id.*, p. 106.

(29) No hem tingut ocasió de poder comparar el text de la butlla tarragonina amb el de les altres, sinó solament amb el final del de la dirigida a l'Arquebisbe de Burdeus que publica Mansi en la referida *Collectio amplissima*. Vol. XXIII, col. 1045. Els dos textos, exceptuades lleugeres variants gramaticals, són idèntics.

causats pels infidels a les regions orientals i àdhuc a les nacions veïnes de l'imperi romà; invita a estudiar les causes d'aquell flagell de la justícia divina, recomanant d'adoptar tots els mitjans que dicti la religió i la prudència humana per mor d'esquivar-lo; i, en conseqüència, mana a l'arquebisbe que convoqui un concili provincial en el qual es delibere sobre alguns punts en la mateixa lletra determinats i, una vegada fetes les oportunes deliberacions, les trametin a la Cúria romana mitjançant delegats plenipotenciaris per a resoldre allà el que més convingui a la cristiandat (30). Fou expedida el 17 de novembre de 1260.

Lletres de l'arquebisbe referents a la convocatòria del Concili

En expedir-se la butlla pontificia l'arquebisbe de Tarragona, Benet de Rocaberti, es trobava a la Cúria romana, on l'havien conduït els plets que sostenia amb el seu Capítol i amb el rei Jaume I. Aqueixos i altres negocis de l'església tarragonina havien d'ajornar per una llarga temporada el seu retorn a la metròpoli; i preveient la impossibilitat de reunir personalment i en temps oportú l'instat concili extraordinari, de Latran estant, el 26 de febrer de 1261, adreça lletres als prelats de la seva província, recomanant-los l'execució del manament papal.

La primera de les lletres arxiepiscopals és una circular dirigida a tots els bisbes, abats, priors, degans, pavordes i els altres prelats de les esglésies i als capítols i convents de la província tarragonina, en la qual els assabenta de l'ordre pontificia, transcrivint-los el text de la butlla rebuda; i al final, justificant raonadament la seva absència, els recomana que procurin ordenar amb tota deliberació el que més convingui a l'honor i profit de l'Església universal, a la conservació i multiplicació de la fe cristiana i a la major honra i glòria de Jesucrist.

Altra lletra fou tramesa a Ramon de Vilafranca, canonge hospitaler de Tarragona, concedint-li poders especials per a convocar el Concili en nom seu.

També va escriure amb la mateixa data dues cartes a Arnau de Peralta, bisbe de Saragossa i a Bernat de Mur, bisbe de Vich, delegant-los conjuntament i separadament la presidència del referit Concili i concedint-los la facultat de fer i ordenar en ell tot allò que podria fer i ordenar el metropolità si hi fos present. Emperò en l'altra carta els diu que consultin amb el seu apoderat, Ramon de Vilafranca, sobre el procés del referit concili, advertint-los encara, que en ell procurin tenir sempre present l'honor i glòria de Jesucrist i l'exaltació de la fe ortodoxa (31).

(30) Vegeu el text de la lletra al final.

(31) Vegeu el text final.

El procés del Concili

Les actes d'aquest concili extraordinari són bona cosa més senzilles que altres memorials remanents dels concilis posteriors (32). Aquelles no determinen el lloc de Tarragona on l'assemblea es va reunir, ni el cerimonial litúrgic amb què l'acte es va iniciar, ni els noms dels prelats i procuradors que hi varen assistir, ni les sessions que es varen celebrar, ni les solemnitats amb què el concili es va finir; sinó que es concreten a fer constar com l'any 1261 es va celebrar a Tarragona, amb l'autoritat apostòlica i la de l'arquebisbe resident a la Cúria romana, un concili provincial *pro negotio tartarorum*, al qual assistiren els bisbes de Saragossa, Vich, Barcelona, Lleyda, Tortosa, Osca i València i també els procuradors dels mitrats de Pamplona, Tarazona, Calahorra i Girona, els quals no hi pogueren assistir personalment, gran nombre d'abats i altres prelats eclesiàstics i els procuradors d'altres abats i prelats absents; que, una vegada reunits, l'oficial de l'arquebisbe va entregar als bisbes presents i als procuradors dels absents un articulat per tal que cadascun, d'acord amb els altres provincials de llur diòcesi, deliberés sobre els punts determinats; que, segons el preàmbul dels articles en deliberació, els bisbes, juntament amb l'oficial de Tarragona, havien de requerir els provincials qui, havent estat convocats, no havien acudit o no havien tramès procurador; que durant el concili s'havia d'observar silenci i no es permetia destorbar ni proposar altre negoci fora d'aquell pel qual havia estat convocada l'extraordinària assemblea; que, fetes les deliberacions particulars pels prelats de cada diòcesi, es reuniren en comú tots els provincials i acordaren les determinacions definitives; que elegiren quatre determinats procuradors per a dur les determinacions acordades a la Santa Seu; i, finalment, ens donen còpia dels acords generals tramesos a Roma, de les lletres adreçades al Papa i a l'arquebisbe i encara ens refereixen la gestió dels procuradors enviats.

Del context de les actes es dedueix que el concili de referència s'inicià el primer dia de maig i finí el dia onze o dotze del mateix mes, car en la lletra adreçada al Papa els provincials fan constar com no havien pogut reunir-se abans dela dominica en què es canta *Misericordia Domini* (33), o sigui abans del segon diumenge després de Pasqua, dia en el qual, aquell any, s'esqueia el primer de maig; per altra banda les lletres expedides pel mateix concili a Roma foren datades el dia onze i dotze d'aquell mateix mes, la qual cosa ens permet de suposar que la reunió prelacial va durar els onze primers dies de maig.

(32) El més antic d'aqueixos processos, que es guarden al nostre Arxiu, és de l'any 1366.

(33) Els concilis provincials ordinaris s'acostumaven celebrar la dominica següent, o sia la dominica de *Jubilae*, segons fou estatuit en el concili reunit a Lleyda l'any 1229.

Determinacions del Concili tarragoní

Els provincials, de conformitat amb les normes assenyalades per l'oficial de l'arquebisbe, es concretaren al qüestionari que els fou presentat, el qual qüestionari era extret literalment de la butlla apostòlica i articulat sobre els següents temes:

1.^r Com s'han d'exhortar els pobles per a induir-los a fer les paus amb Déu i amb el pròxim i per a obrar en ells la reforma de costums.

2.ª Com i de quina manera es podrien reunir totes les forces de les nacions cristianes per a contenir la invasió tàrtara així a la Terra Santa com a les regions d'Hongria i Polònia.

3.^r Amb quines penes espirituals i temporals s'haurien de castigar els cristians que pactessin amb els tàrtars, o bé obressin contra el poble cristià.

4.^t Quin subsidi hauria de satisfer cada regne per a la repressió tàrtara.

5.^b Quins cabdills i quins capitans haurien de dirigir els nostres exèrcits contra les hordes invasores.

6.^b Quines contribucions en particular s'haurien d'imposar a la clerecia i al poble cristià per tal de portar a cap l'empresa.

7.^b Finalment de quins altres sufragis en general caldria valer-se.

Les resolucions preses pel nostre concili foren:

1.^a Que aquelles exhortacions, sempre necessàries, en aquest cas, s'haurien de fer amb més freqüència i amb fervor extraordinari pels mateixos prelats o per homes escollits; i, encara, per tal que les referides exhortacions tinguessin major eficàcia, els provincials manifestin al Papa la conveniència que la clerecia donés proves d'una penitència especial i d'una major honorabilitat a fi que els seglars, emmirallant-se en aquell model de virtut, s'inclinessin més aviat a la concòrdia mútua i a la penitència saludable.

2.ª Que la millor manera d'acoblar totes les forces del poble cristià fóra enviant a cada nació un cardenal legat, el qual prediqués la croada, concedint indulgències, i es veiés personalment amb el rei i els altres pròcers i procurés induir-los a la mútua concòrdia i unanimitat.

3.ª Que els càstigs per als cristians aliats amb els enemics del poble cristià haurien d'ésser els màxims que legalment es poguessin imposar, tant en l'ordre espiritual com temporal, car aquella traïció és pitjor que el crim de lesa majestat.

4.ª Que les nacions marítimes podrien obligar-se a socórrer la Terra Santa (34) i els pobles centrals podrien acoblar llurs forces enfront del perill, més pròxim i major.

(34) El rei Jaume I, l'any anterior, 1260, comunicava al rei de Castella el seu propòsit d'anar a la conquesta de la Terra Santa. Bofarull, *Col. de doc. inéd. de la C. A.*

5.ª Que com a cabdills de la croada, cas de necessitar-se'n dos, podrien elegir-se els reis d'Aragó i de França i, en cas de bastar-ne un, convindria que fos Jaume el Conqueridor, per tal com és el més experimentat en la milícia sobre tots els altres prínceps.

6.ª Que la província eclesiàstica tarragonina està disposada a contribuir segons ho facin les altres, però que cal fer present a la Santa Seu la pobresa, opressió, esterilitat i altres gravàmens que pateix ja sia per les provisions i despeses dels nuncis apostòlics, ja sia per les subvencions que satisfà a la Cúria romana, i encara que cal prevenir els delegats del concili que no donin ni prometin res per a altre objecte, sinó per a l'empresa tàrtara; i que les quantitats que s'avinguin a pagar hagin d'ésser administrades per procuradors de la mateixa província, els quals no esmerçaran ni sofriran que s'esmercin les referides subvencions en altres negocis, i que, finalment, cas de pagar la tal contribució, siguin suprimides les altres càrregues.

7.ª Que s'ordenés una oració especial contra els tàrtars, això és: que tots els dies, en la missa, immediatament després del *Per omnia saecula saeculorum* i abans del *Pax Domini*, es resés el psalm *Deus misereatur nostri* amb els versets *Salvum fac populum tuum Domine et benedic hereditati tuo. — Adjuva nos Deus salutaris noster et propitius esto peccatis nostris propter nomen tuum. — Domine exaudi orationem meam* i l'oració *Actiones* o *Hostium nostrarum*, i, mentrestant, que es toquessin les campanes; que s'instruís el poble de manera que tothom, en oir les campanes, resés, agenollat, el *Parenostre* o *Avemària* per a l'anorreament de la pesta tàrtàrica; que cada divendres fos observat el dejuni i es celebrés una missa conventual; que cada mes s'ordenés una processó d'església a església amb l'assistència de la clerecia i del poble; que cada bisbe en la seva diòcesi designés predicadors especials per a exhortar el poble i induir-lo a fer penitència, procurant de convèncer els pecadors que el pecat és la causa de la tribulació que es pateix i recomanant a tothom els dejunis, peregrinacions i almoines (35).

Lletres del Concili al Papa

Una vegada acordades les conclusions, els provincials redactaren una carta per a l'Apostoli en la qual li referien com, rebudes les lletres pontificies, amb la deguda reverència, havien convocat el concili provincial i, reunits en ell tots els prelats de la província eclesiàstica personalment o per llurs procuradors, havien tractat amb diligent deliberació els articles expressats en les referides lletres

Vol. VI, n. 36. — Aqueix propòsit el realitzà més tard, per bé que infructuosament. — Carreras Candi, *La creuada a Terra Santa, 1269-1270. Congrès hist. de la C. d'A.* (Barcelona, 1909), part 1.ª, p. 106.

(35) Vegeu el text al final.

apostòliques; i ara no essent possible, per la prematura urgència del temps, portar-li les resolucions els bisbes en persona, li envien quatre procuradors amb plenària potestat perquè juntament amb l'arquebisbe de Tarragona resolguin el més convenient sobre l'expressada qüestió. Aqueixes lletres foren segellades amb els segells dels bisbes de Saragossa, Vich, València, Osca, Barcelona, Tortosa, Urgell, Lleyda i amb el del capítol de Tarragona, i datades a l'onze de maig de 1261 (36).

Lletres del Concili a l'arquebisbe de Tarragona

Els mateixos Provincials, en altra carta, assabenten l'arquebisbe de la celebració del concili i com en ell havien procurat ordenar les coses que els semblaren més convenients; li notifiquen també la procuració feta a favor de quatre determinats eclesiàstics per tal de presentar la voluntat del concili a la Santa Seu i li supliquen que dirigeixi els referits delegats en llurs gestions, tenint en compte sempre l'honor i la indemnitat de la província tarragonesa. Aquesta carta fou datada el dotze de maig.

Nomenament i gestions dels procuradors

Per tal de representar la voluntat de la nostra província a la Santa Seu foren elegits procuradors Ramon de Peralta, ardiaca de Calatayud i capellà del Papa; el mestre Garcia Pere, canonge de Lleyda i sotsdiaca pontifici; Ferrer Gatell, canonge de Tarragona, i Arnau de Gualba, canonge de Barcelona, als quals els Provincials donaren la plenària potestat d'obrar, juntament amb l'arquebisbe, tot el referent a la qüestió tàrtara. El mateix concili votà mil sis cents morabatins per a les despeses dels referits procuradors.

Els dos primers d'aqueixos delegats, per causes que ignorem, deixaren de complir llur missió. I els altres dos no arribaren a la Cúria romana fins el 28 de juliol, en temps que vacava la Seu apostòlica per haver mort Alexandre IV. Malgrat aquesta circumstància, els dos canonges comissionats, després d'haver complert la missió amb l'arquebisbe, es presentaren davant el col·legi cardenalici i donaren compte de la seva procuració. Els cardenals la feren registrar pel vicecanceller de la Cúria romana i els concediren la llicència de retirar-se, lliurant-los unes lletres el contingut de les quals no sabem per tal com en el registre de les actes del concili no hi foren transcrites ni n'hem pogut trobar l'original (37).

(36) Id., id.

(37) En el referit registre, després de la nota "Ipsi vero Cardinales... tradiderunt etiam ipsis suas litteras sub hac forma", segueixen tres planes i mitja en blanc.

Littere apostolice super celebratione concilii pro negotio Tartarorum

(Letran 17 novembris 1260.)

Alexander Episcopus servus servorum Dei. Venerabilibus fratribus... Archiepiscopo Tarrachonensi et Sufraganeis ejus necnon et dilectis filiis universis Abbatibus, Prioribus, Decanis, Prepositis, Archidiaconis et aliis Ecclesiarum prelatiis, capitulis et conventibus cujuscumque ordinis provincie Tarrachonensis. Salutem et apostolicam benedictionem. Clamat in auribus omnium, eosque quos animorum torpor non hebetat in attentionis vigilantiam excitat horrendi preconii tuba terribilis, quod fide rerum atestantium invalescens, adeo certo sono generalis cladis bella prenunciat, quibus fragellum ire celestis in manu inmanium Tartarorum quasi ex abditis erumpensium inferni finibus, premit et conterit orbem terre ut jam non opreseat populi cristiani ad cognoscenda hec, quasi adhuc ambigua certiori relatu aures arrigere, sed eum ut ingruenti et publice festinanti provide occurrat periculo admonere. Cum enim iidem Tartari dicentes quod totam terram eis obtinendam tradidit Deus celi, quem utique non noverunt, jam omnes orientis partis occupatis et populis conculcatis, jam Sarracenorum duritia que multorum temporum bella tulit et intulit extrema pene exterminii desolatione concusa, jam principali eorum Civitate Baldach, Damasco, atque Alapia cum plurimis aliis famosis eorundem Regionibus captis hostiliter et eversis, necnon et Calipha infidelitatis ipsorum principe ac maxima populi ejus multitudine, postquam eos ut dicitur indeditione receperant, interemptis, ad Regni Jherosolimitani fines pervenerant, eosque impetant invadendos cristiano Regno Armenie, Antiochia, et Tripoli famosis cristianorum urbibus pro pudor suo nomini subjugatis; cumque a parte Septentrionali per Ungariam atque Poloniam imperio Romano conterminas ubi pro dolor non parum cristiani sanguinis profuderunt valida in populis illarum partium cede vachati, hostilem attemptent additum in Europam ubi fortia cristianitatis capita conterere cogitant et Regum tronis eversis sedibusque potentum sibi totius orbis ascribere monarchatum potius est contra incumbentia et vicino pericula de oportunis remediis cogitandum, quam eorum certior aut seriusior enunciatio expetenda. Omnis igitur est securitatis ac tarditatis ignave summovenda socordia que periculorum inprevidos ad perniciem preparat et disponit et urgentissimo accesionis stimulo eos precipue convenit excitari, qui presunt ne sub manu eorum repentina invadat calamitas homines inerti negligentia soporatos, qui a ruina malorum imminentium prius interdum quam in sollicitudinis curam evigilent obruuntur, quemadmodum praedictis Sarracenis aliisque innumeris nationibus, quas destitutas prudentie consilio et indignas celesti presidio, predictorum Tartarorum invassit oppressio noscitur contingisse.

Palam est enim quod pestilentior perniciēs ac perniciosior pestis adquiescentes ingreditur et securos et Deum temptat in minenti periculo, qui illud in presumptuosa celestis auxiliī confidentia negligit humane prudentie remediis prevenire. Nos igitur attendentes in eorundem Tartarorum manu, adversus peccata hujusmodi generis divine indignationis sevirē fragellum, quē tamen erga fideles magnum ostendit pietatis indicium, dum nobis illud imminere noluit inprevisum, sed ut divine placationis antidoto et prudentie consilio excludi valeat diu jam previsum, ac de clementis Dei misericordia confidentes quod si visitaverit in virga iniquitates suorum et peccata ipsorum in verberibus discipline, misericordiam suam tandem non abscidet ab eis, cogitavimus cum fratribus nostris quem admodum a nobis expostulat speciale pastoralis officium, cui licet inmeriti presidemus, contra idem fragellum salutis utilia remedia ordinare. Et quidem pro tam universalis necessitatis articulo videbatur, non solum ecclesiasticorum, sed et secularium principum et fidelium populorum generale concilium convocandum ut de comuni omnium descrimine ac previsionis oportune remediis, ad quē solas ecclesie vires liquet non posse sufficere, intentis singulorum sensibus comunis deliberatio haberetur. Hec etenim causa neminem preterit comunissima omnium et privatissima singulorum, quare et si tangat maxime maximos a quibus primum ordiri solet instantia cujusque desolationis initium ut ceteri facilius velut acephali et dispersi ad perniciem abducantur, unumquemque tamen specialiter de universitate contingit ruinam et statum, mortem et vitam continens singulorum. Nam apud eosdem Tartaros patrociniū nulli prestat fortune condicio, vel sexus infirmitas aut etatis miseratio, seu reverentia dignitatis, qui non quorundam sed omnium exitia et exterminia moliuntur, nulli pacti federis fidem servant quam quidem habere nequeunt infideles; propter quod dum simulant se ad cristianos private affectionis habere propositum, hoc ipso magis est cristianis astute fraudulentie illorum laqueus, quem hujusmodi simulationis pallio subtegunt, precavendus, quia eos subtilioribus dolis supplantare conantur, quos invenire credunt ad repugnantiā fortiores. Verum quia ipsis Tartaris nequitię sęe proposito vigilantē instantibus, dilationis diutine non capit res ista dispendium, et absque longi temporis tractu gravaminibus personarum rerumque detrimentis convenire nobiscum universitas concilii non valet necessitati quam generalitas premitur, de predictorum fratrum consilio, ad presens duximus hoc compendio consulendum, ut in singulis Regnis atque provinciis fideles moneantur attendere causas illas propter quas precipue ad Sarracenos et alias nationes cum eisdem Tartaris pestis desolationis intravit, offensam videlicet Dei nostri, cujus contra se subjecte a perfidis nationes perfide iudicium irritarunt. Deffectum insuper humane providentię qui eis segnitia inertięque sepultis et varia ad invicem seditione disjectis oportuna remedia defensionis ademit, quatinus ipsi fideles de alienis periculis sumpta cautela, medelis contrariis, a malis imminentibus preserventur. Hinc est quod universitatem vestram monemus, rogamus et hortamus attente vobis per

apostolica scripta in virtute obediencie districte precipiendo mandantes, quatinus convocatis per te frater Archiepiscopo, ac per eos quibus id comiseris, et si opus fuerit ecclesiastica censura coactis, ad provinciale concilium provincie tue, prelati tam regularibus quam secularibus tam exemptis, quibus ex convocazione tua nullum volumus quoad libertates et immunitates eorum in posterum prejudicium generari, nullumque ipsis contra convocacionem et coactionem hujusmodi quantum ad hunc spectat articulum ex privilegiis et anmiculis libertatum exemptionumve suarum excusationis seu exceptionis provenire presidium, quam etiam non exemptis, celeriter convenientes in unum, comuni providentia disponatis quomodo per exortationis verbum populi vobis subditi ad reconsiliandum se Deo, Deumque sibi dignis penitentie fructibus, necnon et ad refformandum in se ipsis communionem pacis mutue, efficaciter inducantur, ut divine ultionis iracundia contemptu succensa peccantium, devota penitentium et in celum ad Deum clamantium humilitate placetur, quare nulla eis hostium nocebit adversitas qui nullam sibi vitiorum aut dissentionum dominari permiserint pravitatem. Deinde circumspecte deliberationis examine precogitare curetis, quibus modis, quibusve remediis atque subsidiis ecclesiasticis et mundanis, ad resistendum eisdem Tartaris tam in terra sancta quam impetunt et invadunt, quam in Regno Ungarie atque terra Polonie, aliisque locis unde ad alia occupanda cristianorum Regna violentum habere nituntur ingressum, conflentur in unum vires populi cristiani. Nam tante tamque improbe multitudinis irruptionibus cohibendis, unius Regis vel Regni non suficerent facultates. Prospiciendum est quoque quibus penis, quibusve districtionibus et censuris spiritualibus et temporalibus coherceri cristianos cujuscumque precellentie seu conditionis oporteat a confederationibus cum eisdem Tartaris ineundis, ne qui fidem quam habent cum Deo et religionis catholica proximis irritam facientes, quicquam atemptent incontumeliam vel jacturam nominis et populi cristiani. Que insuper Regio, cui, quibusve modis et viribus contra eosdem Tartaros succurere teneatur; qui etiam duces sive Capitanei prefici debeant fideles exercitus in bello Domini contra infidelium satellitia processuri. Que demum et qualia subventionis auxilia pro hiis exequendis particulariter indici debeant cleris et populis cristianis. De reliquis nihilominus providentie oportune suffragiis in tanto negotio illudque contingentibus conferendis secundum datam vobis a Deo prudentiam, Deum et universale periculum habentes pre oculis cogitatis, et super omnibus deliberatione habita deligenti usque ad octavam apostolorum Petri et Pauli proximo futuram, quod utique temporis spatium, inspecta necessitatis instantia, nulli videri debet angustum, aliquos ex vobis vel alios nuncios vestros viros idoneos, providos et discretos ac sufficienter instructos et a vobis plenum habentes mandatum super premissis omnia faciendi, que vos personaliter presentes facere valeritis, ad Sedem Apostolicam destinatis, per quos nobis super premissis omnibus circumspeditionis vestre voluntas et consilium innotescant, et quorum communicato consilio predicta Sedes provida deliberatione statuatur, disponatur et

ordinet, que in tam arduo cristianitatis negotio publice salutis utilitas postulabit. Confidimus enim constanter in Domino et in potentia virtutis ipsius, quod si congruo universa hec ordine instruantur, tartarica feritas cristianos ad resistantiam paratos inveniet et divine gratie presidio ac humane providentie consilio premunitos experietur, sibi apud eos terrorem multitudinis pavorum monstra factilia, circumventionum dolos, dissensionum scismata, per que inconsultis et alienis a Deo prevaluere nationibus minime proffuisse, quin potius Deo suis favente, probabunt, quantum in bello fidelium contra perfidos fideliter ac digne invocantibus valeat nomen Cristi. Si vero te frater Archiepiscopo abesse vel quod absit deesse contingat, vos filii Tarrachonense Capitulum auctoritate freti apostolica hec omnia exsequi procuretis. Dati Lateran. XV. kalendis Decembris. Pontificatus nostri. Anno. Sexto.

(A. H. A. — Cartoral. A. fol. 39-41.)

Littere quas Dns Archiepiscopus misit de Curia Romana Episcopis et aliis Prelatis et Capitulis et Conventibus super facto concilii pro Tartarorum negotio celebrandi.

(Letran 26 Februarii 1261.)

Benedictus miseratione divina Tarrachonensis Archiepiscopus. Venerabilibus in X.º fratribus per eandem Episcopis et dilectis filiis universis Abbatibus, Prioribus, Decanis, Prepositis et aliis ecclesiarum Prelatis Capitulis et Conventibus. cujuscumque ordinis, provincie Tarrachonensis. Salutem et sinceram in Dno caritatem. Literas et mandatum domini Pape nos recepisse noveritis sub hac forma: Alexander Episcopus servus servorum Dei Venerabilibus fratribus: Archiepiscopo Tarrachone et Suffraganeis ejus necnon et dilectis filiis universis Abbatibus, Prioribus, Decanis, Prepositis, Archidiaconis et Aliis ecclesiarum Prelatis, Capitulis et conventibus cujuscumque ordinis provincie Tarrachonensis. Salutem et Apostolicam benedictionem. Clamat etc. usque ad finem ut supra proxime. Cum igitur nos in Romana Curia propter quedam nostra et ecclesie nostre expedienda negotia constituti, predictis interesse et intendere personaliter non possimus, fraternitatem et discretionem universitatis vestre rogamus attentius et in Dno exhortamur quantum in predicto per vos concilio celebrando, ea curetis deliberatione provida, adjuvante Dno ordinare, que cedant ad honorem et comodum universalis ecclesie conservationem et augmentum fidei cristiane et laudem et gloriam nominis Jhesu Cristi ut a Deo et hominibus possitis inde merito comendari. Dat. Laterani IIII Kalend. Martii. Anno Dni M.º CC.º Sexagesimo.

(A. H. A. — Cartoral A. fol. XLI.)

Quomodo dictus dnus Archiepiscopus comisit vices suas R° de Vilafranca hospitalario Tarrachone super convocacione concilii supradicti.

(Letran 26 Februarii 1261.)

Benedictus miseratione divina Tarrachonen. Archiepiscopus. Dilecto in xpo filio R° de Vilafranca hospitalario Tarrachone. Salutem et benedictionem. Cum Sanctissimus Pater summus Pontifex mandaverit nobis in litteris quas misit tam nobis quam sufraganeis nostris et aliis ecclesiarum prelatis et conventibus nostre provincie, ut vel per nos seu alios pro dicto negotio debeamus conprovinciale concilium convocare sicut in dictis litteris apostolicis plenius noscitur contineri; nosque propter quedam nostra et Ecclesie nostre procuranda negotia in Romana Curia constituti dictum non possimus concilium personaliter convocare, nec celebrationi ipsius etiam interesse; Discretioni vestre de qua plenam in Domino fiduciam obtinemus, super convocacione dicti concilii, juxta mandatum apostolicum facienda auctoritate presentium comitimus vices nostras, licet quodam modo superfluum videatur, cum jam alias vices nostras generaliter in ecclesia, diocessi et provincia Tarrachone, vobis duxerimus comitendas. Dat Lateran. IIII° Kalend. Martii. Anno Dni. Mill.° CC.° Sexagesimo.

(A. H. A. — Cartoral A. fol. XLI.)

Quomodo predictus dnus Archiepiscopus comisit vices suas in predicto concilii: Cesaraugustano et Vicensi Episcopis.

(Letran 26 Februarii 1261.)

Benedictus miseratione divina Tarrachonensis Archiepiscopus. Venerabilibus et karissimis in Xpo fratribus A. Cesaraugustano et B. Vicensi per eandem Episcopis. Salutem et sinceram in dno caritatem. Cum dnus Papa nobis et vobis ac aliis Episcopis et ecclesiarum prelatis, capitulis et conventibus et viris religiosis Tarrachonensis provincie, pro Tartarorum negotio mandaverit concilium celebrari, secundum quod in ipsius dni Pape litteris super hoc transmissis plenius noscitur contineri, nosque propter quedam nostra et ecclesie ac provincie nostre negotia procuranda in Romana Curia constituti, de fraternitate et circumspecta discretionem vestra plenam in dno fiduciam obtinentes, ut in prefato concilio in proximo celebrando loco nostri presideatis et faciatis et ordinatis hac vice que nos si presentes essemus ibidem facere ac ordinare possemus, liberam vobis auctoritate presentium concedimus facultatem, vices nostras super ipsis omnibus totaliter comi-

tendo, ratum habituri quicquid faciendum et ordinandum duxeritis in concilio ante dicto. Quod si non ambo hiis exequendis poteritis interesse, alter vestrum, ea cum alio episcopo quem sibi ad hoc eligendum viderit, exequatur. Dat Laterani Quarto Kalend. Martii Anno Dni. Mill.º CC.º Sexagesimo.

(A. H. A. — Cartoral A. fol. XLI.)

*Quod dicti Cesaraugustanus et Vicensis Episcopi requirerent consilium
Officialis dni Archiepiscopi in dicto concilio.*

(Letran 26 Februarii 1261.)

Benedictus miseratione divina Tarrachonen. Archiepiscopus. Venerabilibus et karissimis in Xpo fratribus: A. Cesaraugustano et B. Vicenci per eundem Episcopis. Salutem et sinceram in Dno caritatem. Cum in concilio per vos et alios Episcopos et Prelatos et Viros religiosos, Capitula et Conventus Tarrachonensis provincie, in proximo pro Tartarorum negotio, juxta mandatum apostolicum celebrando, vobis de quorum circumsperta discretione plenam in Dno fiduciam obtinemus, vices nostras duxerimus comitendas, sicut in aliis litteris nostris super hoc confectis plenius continetur, fraternitatem et dilectionem vestram attentius in Dno deprecamur quatinus dilecti R.¹ de Vilafrancha hospitalarii Tarrachonensis vices nostras gerentis, super hiis que indicto concilio tractanda et ordinanda duxeritis, consilium requiratis, prout circumspecte discretioni vestre videbitur expedire et faciatis et ordinetis in eodem concilio que ad laudem et gloriam fuerint nominis Jhesu Cristi et exaltationem fidei orthodoxe. Dat. Laterani. IIII.º Kalend. Martii. Anno Dni. M.º CC.º Sexagesimo.

(A. H. A. — Cartoral A. fol. XLI.)

Processus concilii provincialis Tarrachone pro Tartarorum negotio celebrati

Anno Dni millesimo CC.º Sexagesimo primo... (1). Celebratum extitit Tarrachone conprovinciale concilium pro Tartarorum negotio, auctoritate Sedis apostolice et domini Benedicti Dei gratia Tarrachonensis Archiepiscopi in Romana Curia existentis cui interfuerunt Cesaraugustanus, Vicensis, Barchinonensis, Ilerdensis, Dertusensis, Oscensis et Valentinus Episcopi, procuratores etiam Pampilonensis, Tirasonensis, Calaguritani et Gerundensis Episcoporum absentium, Abbates etiam et alii prelati quamplures et quorundam etiam Abbatum et aliorum absentium prelatorum procuratores. In quo fuerunt concilio traditi per Raymun-

(1) Dominica II de Pasqua, 1 de maig.

dum de Villafrancha hospitalarium Tarrachone et dni Archiepiscopi officialem, cuilibet Episcoporum presentium et procuratoribus absentium, ut quilibet cum Prelatis sue diocesis deliberare debent, articuli qui sequuntur.

Ista sunt in concilio facienda. Primo quod requirantur omnes Prelati vel eorum procuratores tam exempti quam non exempti, qui ad concilium sunt vocati, Episcopi per Officialem, Alii per Episcopos cum oficiali. Item procuratores omnium Capitulorum et conventum totius provincie. Item quod silentium observetur, et nullus alium impediatur vel perturbet vel proponat aliud nisi illud et ad illud propter quod est concilium congregatum. (Omnia ista que sequuntur sunt de mente ipsius littere papalis). Item disponendum est: quomodo per exhortationis verbum populi vel subditi ad reconciliandum se Deo, Deumque sibi, dignis penitentie fructibus inducantur. Item quod omnes pacem et concordiam mutuam faciant et reforment efficaciter in se ipsis. Item pertractandum, quibus modis quibusve remediis, atque subsidiis ecclesiasticis et mundanis ad resistendum Tartaris tam in Terra Sancta quam impetunt et invadunt quam in Regno Ungarie atque terra Polonie, aliisque locis, unde ad alia occupanda cristianorum regna nittuntur habere ingressum. Item quibus penis, quibusve districtioibus, et censuris spiritualibus et temporalibus coherceantur cristiani cujuscumque precellentie seu conditionis existat qui cum Tartaris fedus aliquod ineant vel fidem vel pactionem faciant contra populum cristianum. Item qui duces qui Capitanei prefici debeant exercitui fidelium cristianorum contra Tartaros supradictos. Item qualia subvencionis auxilia pro hiis exequendis particulariter indici debeant clericis et populis cristianis et generaliter de aliis suffragiis faciendis est cum diligentia pertractandum. Item ordinandi sunt aliqui providi et discreti et sufficienter de omnibus instructi qui mittantur ad Sedem Apostolicam usque ad octavam Apostolorum Petri et Pauli proximam futuram, cum quibus vel quorum consilium dnus Papa statuatur et disponatur que in tam arduo negotio publice salutis utilitas postulabit. Mittendi debent esse Episcopi vel Prelati alias vel saltem nuncii eorumdem.

Super quibus deliberatione particulariter per Episcopos habita et comuniter postmodum super responsionibus habitis facta concordia super ipsis articulis, fuit responsum Sedi Apostolice in hunc modum.

Cum super articulis littere papalis quos nobis tradidistis in scriptis, habita deliberatione et consilio responderemus.—ad primum taliter respondet concilium,—si quomodo per exhortationis verbum etc.—Quod cum exhortatio ad reconciliationem semper sit facienda, tamen ratione imminentis necessitatis et periculi instantis nunc ferventius et frequentius per Prelatos et alios viros ydoneos et discretos. Et ut exhortatio majorem habeat efficaciam et virtutem, videtur nobis significandum dno Pape, ut aliquis modus specialis penitentie et majoris honestatis appareat in clero, ut suo exemplo ceteros ad pacem et concordiam et penitentiam provocent et inducant. — Super articulo de conflandis in unum viribus populi cristiani contra Tartaros, — videtur eidem quod hoc non posset ita bene procu-

rari sicut procuraretur si mitterentur cardinales legati per provincias, qui predicarent crucem, darent remissiones et personaliter viderent Reges et Principes ceteros sine quibus hoc fieri non potest et studerent eos inducere modis quibus possent ad concordiam et unanimitatem. — Super articulo de penis infligendis cristianis qui cum eisdem Tartaris fedus inhierunt, — videtur eidem quod cum hoc gravius delictum videatur quam crimen magestatis, dnus Papa debeat statuere et procedere contra eos sicut gravius poterit de jure tam spiritualiter quam temporaliter. — Super articulo quo dicitur que regio, cui et quibus modis contra ipsos Tartaros subvenire debeat, — videtur eidem quod regiones maritime deberent succurrere terre Sancte ad stabiliendum municiones et presidia dumtaxat, et omnes alii cristiani confrentur in unum ad obviandum majori periculo et magis vicino. — Super articulis de capitaneis et ducibus preficiendis, — videtur eidem quod si duo sunt preficiendi, preficiantur Rex Aragonie et Rex Francie; si vero unus, Rex Aragonie quia magis est exercitatus in bello, guerris et armis inter omnes alios principes. — Super articulo de subvencione facienda, — videtur eidem concilio quod provincia Tarrachonensis faciat sicut cetera provincie, expositis tamen primo dno Pape per dnum Archiepiscopum et eos qui mittuntur, paupertatem, oppressionem, fidelitatem et aliis gravaminibus sive honeribus que ex provisionibus ex expensis nunciorum dni Pape et ex subvencionibus Curie Romane factis a paucis annis citra sustinuit Tarrachonensis provincia et cotidie sustinet; previsto ut nisi in prosecutione negotii Tartarorum nil penitus detur vel promittatur; ac id quod dandum fuerit, talibus de ipsa provincia comittatur qui illud in aliis usibus non expendant, vel sustineant expendi; previsto etiam ut si subsidium predictum faciendum fuerit, omnes provisiones alie revocentur.

Ordinandum etiam in eodem concilio extitit, quod specialis oratio contra Tartaros fiat, scilicet qualibet die in missa que ad populum celebratur, incontinenti post, — per omnia secula seculorum. — ante quam pax Dni dicatur, incipiatur et dicatur psalmus: — Deus misereatur nostri, — totus cum versu; — Salvum fac populum tuum Dne et benedic hereditati tue. Adjuva nos Deus salutaris noster et propitius esto peccatis nostris propter nomem tuum. Domine exaudi orationem meam, — et oratio; — actiones vel hostium nostrorum; et pulsentur campane; postea, pax Dni. Item instruatur populus quod auditis campanis in quocumque negotio fuerit constitutus, flexis genibus dicat Pater noster vel Ave Maria, pro peste Tartarica cessanda. Item qualibet die veneris, missa conventualis celebretur pro tali plaga cessanda et ipsa die jejunium indicatur. Item quolibet mense specialis processio fiat de ecclesia ad ecclesiam cum clero et populo, aliquo die festivo, excepto die dominica. Item a quolibet Episcopo, in qualibet diocessi, alique persone religiose vel alie que ad hoc utiles videantur, specialiter deputentur que verbum populo exhortationis proponant et inducant ad penitentiam peragendam, populo exponentes quod hec pestis Tartarica, peccatis exigentibus, invaluit et si dignis penitentie fructibus Deo fuerint reconciliati,

cessabit pestis. Item per dictos predicatores injungantur jejunia, peregrinationes et helemosinas indicantur.

Fuerunt etiam quatuor procuratores electi qui deberent destinari ad Curiam et fuit eis factum procuratorium sub hac forma:

Tenor procuratorii nunciorum.

Sanctissimo Patri ac dno, dno Alexandro divina providentia sacrosancte Romane ecclesie Summo Pontifici. Arnaldus Cesaraugustanus et Bernardus Vicencis ejusdem miseratione Episcopi, venerabilis patris dni Tarrachonensis Archiepiscopi vices gerentes in provinciali concilio nuper celebrato Tarrachone, totumque ejusdem Provincie Concilium, pedum oscula beatorum cum reverencia debita et devota. A Sanctitate vestra receptis litteris in mandatis ut deberemus provinciale concilium celebrare, deliberaturi super fragello quo Deus ut videtur intendit peccata nostra per quamdam gentem que dicuntur Tartari, visitare; nos etsi ex naturitate, obediencie ac devotionis promptitudine quam jam erga vos et Sanctam Sedem apostolicam atque vestram semper habuimus et habemus, tene-remur quidquid nobis per vos circa id injunctum fuerat adimplere, eo tamen ad dictum concilium curavimus generalius convenire, quo causa ex qua illud nobis indicare placuit videbatur prout est necessaria et salubris. Igitur nos supradicti: Cesaraugustanus et Vicencis ac Valentinus, Oscensis, Barchinonensis, Dertusensis, Urgellensis et Ilerdensis Episcopi, ac procuratores venerabilium Patrum: Tirasonen- sis, Pampilonensis, ac Calagurritani Episcoporum, ceterique ejusdem provincie Prelati, Capitula et Conventus tam exempti quam non exempti, personaliter aut per procuratores legitimos apud Tarrachonam convenientes in unum, super articulis dictum negotium contingentibus quos nobis in predictis vestris litteris expressistis, diligentem deliberationem habuimus et tractatum. Et licet tam ardui et periculosi negotii qualitas requirere videretur ut nos Episcopi vel saltem aliqui ex nobis super hoc ad sanctitatis vestre sedem accedere deberemus, quia tamen propter angustiam temporis nullus nostrum, scilicet Episcoporum convenienter parare se poterat, ita quod in assignato a vobis termino super predicto negotio, videlicet in octava apostolorum Petri et Pauli posset in vestra presentia comparere, cum ad Dominicam qua cantatur: Misericordia Dni, ad ipsum concilium celebrandum et non ante fuerimus evocati, elegimus venerabiles Raymundum de Peralta Archidiaconum de Calataju in ecclesia Tirassonensi, Capellanum, magistrum Garsiam Petri, canonicum Ilerdensem, Subdiaconum vestros, Ferrarium Gatelli canonicum Tarrachonensem ac Arnaldum de Gualba canonicum Barchinonensem, viros quidem ydoneos, providos et discretos quos super predictis articulis de intencione et voluntate nostra sufficienter instructos ad pedes Sanctitatis vestre duximus destinandos, procuratores nostros constituentes eosdem, ac donantes eisdem plenariam potestatem faciendi circa predictum negotium una cum venerabili patre dno Tarrachonensi Archiepiscopo si presens fuerit vel si presens non fuerit etiam sine ipso, omnia et singula que nos faceremus et facere

possemus si essemus in vestra presencia personaliter constituti. In quorum probationem presentes litteras sigillis nostris scilicet Episcoporum presentium necnon et Capituli Tarrachonensi fecimus roborari. Dat Tarrachone. Quinto Idus madii. Anno Dni. Mill.^o Ducentesimo Sexagesimo Primo.

Fuerunt etiam predictis IIII^{or} procuratoribus promissi et traditi pro expensis mille et sexcenti morabatini, qui fuerunt taxati per diocesim et provinciam Tarrachonensem, sicut in alio loco istius libri plenius declaratur. De predictis autem IIII^{or} procuratores venerunt ad Curiam F. de Gatello et A. de Gualba canonici memorati, qui apostolica Sede vacante quinto kalend. Augusti eodem anno Viterbium ubi erat Curia intraverunt. Alii vero duo procuratores, licet recepissent expensas, ad Curiam non venerant. Et ideo F. de Gatello et A. de Gualba procuratores predicti obtulerunt et presentarunt dicto dno Archiepiscopo existenti in Curia quasdam litteras ex parte predicti concilii sigillo ditorum Cesar-augustani et Vicencis Episcoporum sigillatas, quarum tenor talis est:

Littere misse a dicto Concilio, dno. Archiepiscopo in Romana Curia existenti.

Reverendo in xpo Patri dno B. Dei gratia Tarrachonensi Archiepiscopo, A. Cesar-augustanus Bn. Vicensis per eandem Episcopi, totumque Tarrachonense Concilium. Salutem cum debita reverencia et honore. Noveritis quod juxta mandatum dni Pape ac vestrum provinciale concilium apud Tarrachonam curavimus celebrare, in quo super articulis in litteris dni Pape contentis super negotio Tartarorum ea que nobis utilia videntur, studuimus ordinare. Et quia propter tempus brevitatem nullus Episcoporum ad Sedem Apostolicam accedere poterat, R. de Peralta archidiaconum Calatajubensem, magistrum Garsie Petri de Soacio canonicum Ilerdensem, F. de Gatello canonicum Tarrachonensem, A. de Gualba canonicum Barchinonensem elegimus vice totius Capituli ad vos et ad Sedem Apostolicam destinandos, quibus nostram super ipsis articulis expressimus voluntatem, mandantes eisdem ut una vobiscum faciant circa predictum negotium omnia et singula, que nos si essemus presentes facere valeremus. Quare paternitatem vestram affectuose rogamus, quatinus predictos nuncios in hiis que agenda fuerint dirigatis, honori et indemnitati vestre provincie quantum cum Deo poteritis providentes, ac credentes eisdem super hiis que vobis ex parte nostra duxerint intimanda. Dat. Tarrachone IIII.º Idus Madii.

Quomodo procuratores comparuerunt in Curia Romana.

Postmodum etiam comparuerunt coram Dnis Cardinalibus, quibus memoratum procuratorium presentarunt. Ipsi vero Cardinales facientes idem procuratorium tradi dno Jordano Curie Romane Vicecancellario, qui eisdem tenorem fecit in registro apponi eisdem procuratoribus recedendi licenciam concesserunt, et tradiderunt etiam ipsis suas litteras sub hac forma.

RESPONSIO CONCILII BURDEGALENSIS

Ad Alexandri IV. Epistolam

ANNO CHRISTI 1260

I

Illa tuba terribilis, quae sub incertis rumoribus, nostris dudum auribus insonuerat, non plus solito terruit aliquantulum, receptis vestrae sanctitatis litteris, processum continentibus Tartarorum, prout diversis mundi partibus delatum fuerat ad eandem.

II

Sane quia de conflando in unum vires populi cristiani fiebat mentio in eisdem, ad quod viam nescimus nec possumus aperire, cum regna singula suis regantur consiliis, quorum sententiam ignoramus; ut tamen vires regni Francorum provida deliberatione collecta ad tuitionem, ipsius et aliorum defensionem pro loco et tempore, cum inclito domino et Cristianissimo rege nostro et majoribus regni baronibus tractatum habuimus diligentem; et ut posset, si res exigeret, efficaciter resisti Tartaris, tractavimus cum eisdem quod comunis collecta fieret, sicut commune periculum imminebat in qua conferrent praelati cum baronibus, milites cum principibus, et tam religiosi, quam laici universi, nec enim sola ecclesia ad tot et tanta onera supportanda sufficeret, multis aliis negotiis jam attrita.

III

Verum cum in tanta nobilium multitudine diversitatem corporum sequeretur diversitas animarum, et alii et circa alias traherentur sententias, licet dominus rex Francorum institerit fidelissime, ut omnes uno spiritu onus huiusmodi subiremus; tamen non potuit tam repente inter nos et barones de forma servanda finaliter convenire. Propter quod domino regi placuit, quod nos et ipsi infra quindenam Pentecostes ad ipsius praesentiam redeamus, et speratur quod tunc, Domino concedente, tractatus laudabiliter et utiliter inchoatus, laudabilius et utilius consumetur.

IV

Nos vero interim juxta beatitudinis vestrae mandatum, communi providentia disposuimus, quod nos populos nobis subjectos ad reconciliandum se Deo, Deumque sibi, per nos exortabimur diligenter, et faciemus per alios exhortari. Processiones prima die Veneris cujuslibet mensis, Orationes et jejunia, elemosynas et alia bona in singulis provinciis, prout expedire videbitur, indicturi et etiam speciales collectas in missis cum psalmo: *Deus venerunt gentes*, pro flagello Domini removendo. Et nihilominus operam dabimus, quod inter dissidentes pax mutua reformetur.

V

Item, praecogitavimus, quod si periculum adhuc immineat, quod a multis cessare dicitur, utpote, Tartaris tam in transmarinis quam in cismarinis partibus pro magna parte, ut asseritur, jam devictis, de communi assensu omnium ecclesiasticarum et saecularium personarum commune fiat, ut suprascriptum est, subsidium, cum periculum et negotium sit commune. Sola enim ecclesia pluribus hominibus et gravaminibus jam attrita, tantum onus portare jam non posset aliquatenus, nec intendit. Quod si, urgente necessitate, oportuerit fieri subsidium, sicut communi consensu levabitur, ita communi consensu, et de domini regis consilio servetur, et in illam causam, non aliam, sive in illud negotium et non aliud expendatur; cum pro certo credamus, quod alias barones, milites et alii laici induci non possent ad hujusmodi subsidium cum ecclesiis faciendum.

VI

Prospeximus etiam, quod omnes Christiani, cujuscumque conditionis vel dignitatis existant, qui fidem Christianam irritam facientes, confoederati sunt, vel confoederabuntur Tartaris antedictis, poenis illis subdantur in personis et rebus ac eorum haeredibus, quas jura contra haereticos statuerunt.

VII

Item, prospeximus, quod quaelibet regio vicinior illi regioni, sive regno succurrat, cui majus periculum videbitur imminere.

VIII

De capitaneis certum dare responsum non possumus, quia qui principes vel magnates sunt assumpturi negotium, ignoramus; ubi tamen necessitas id exposcet, consulimus, ut viri ex se potentes et strenui, et prudentes in armis, quibus subesse non dedignentur diversarum homines nationum, praeficiantur exercitui Christiano.

IX

Quamvis autem videatur expediens, immo potius necessarium, saltem quantum ad Regnum Franciae, quod super premissis ordinatio nulla fiat, donec parlamenti praedicti, quod dominus rex ad quindenam Pentecostes propter hoc convocabit, sciatur finalis eventus: Nos tamen propter bonum obedientiae,... tales nuncios nostros, viros utique providos et discretos, ad vestrae sanctitatis praesentiam destinamus, dantem eisdem potestem faciendi praemissa, prout superius sunt expressa, quae faceremus si praesentes essemus; nec alia, inspectis gravaminibus et opressionibus ecclesiarum nostrarum propter ipsarum grave incommodum, facere valeremus.

X

Ceterum extitit ordinatum de consensu praelatorum, ne torneamenta fiant usque ad duos annos; nec etiam aliquis praesumat dextrarium emere ultra summam centum librarum Turonensium, nec palafredum ultra summam XXX. librarum Turon. Quod si acciderit, venditor pretium, et emtor dextrarium amittat, vel etiam palafredum.

XI

Item, extitit ordinatum, quod omnis ludus penitus postponatur, nisi ludus arcuum vel etiam balistarum.

XII

Item, quod omnes villae, sive castra, vel etiam firmitates, (a) arma habeant et necessaria ad pugnandum.

(a) arces

XIII

Item quod statutum alias factum, de non jurando turpiter membra Dei, melius solito observetur.

XIV

Voluit dominus rex et petiit a praelatis, ne figura crucis poneretur in tumulis, neque in aliis locis, ubi posset aliquatenus inhonorari vel etiam deturpari.

XV

Petiit etiam a prelatibus, quod in ecclesiis seu locis aliis facerent nuntiari, quod in passione Domini, ubi ejusdem transitus nuntiatur, presbyteri, plebes, et clerici genua flectant, ob reverentiam tanti beneficii nobis a Deo collati, et gratiarum multimodas actiones.